

Plenum

Måndag 21.6.2021 kl. 11.59—18.45

6. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om äldreombudsmannen

Regeringens proposition RP 82/2021 rd
Utskottets betänkande ShUB 15/2021 rd

Andra behandlingen

Förste vice talman Antti Rinne: Ärende 6 på dagordningen presenteras för andra behandling. Innehållet har godkänts i första behandlingen och lagförslaget kan nu antas eller förkastas. — Jag öppnar debatten. Ledamot Juvonen, varsågod.

Debatt

17.35 **Arja Juvonen ps:** Arvoisa herra puhemies! Tämän esityksen mukaan perustaisimme Suomeen vanhusasiavaltuutetun tehtävänkuvan. Vanhusasiavaltuutetun tehtävä on seurata ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista sekä lainsäädäntöä ja päätöksentekoa ja arvioida niiden vaikutuksia ikääntyneisiin.

Tämä asia on ollut erittäin tärkeä myös itselleni. Olen vuodesta 2011 lähtien asiaa ajanut niin Espoossa kaupunginvaltuutettuna kuin myös täällä eduskunnassa kansanedustajana, ja olen monin toimenpideoittein ja erilaisin kirjallisin kysymyksin kysynyt, voisimmeko Suomeen perustaa tällaisen toimenkuvan, ja nostanut esille myös yksityisen palvelutuotannon ja -sektorin ja sen tärkeyden, että seurataan sekä julkista että yksityistä palvelutuotantoa — erittäin tärkeä asia.

Olen valmistellut lausuman. Eli perussuomalaisten eduskuntaryhmän lausuma kuuluu näin: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa ja arvioi vanhusasiavaltuutetun toiminnan vaikuttavuutta sekä resurssien ja toimivaltuuksien riittävyttä, ja mikäli arvioidaan, että vastaavanlaiselle viranomaiselle olisi tarvetta myös vammaisten oikeuksien toteutumisen kannalta, se ryhtyy toimenpiteisiin vammaisvaltuutetun viran perustamiseksi Oikeusasiamiehen kanslian yhteyteen.” Ja tausta tässä lausumassa on se, että meidän perussuomalaisten eduskuntaryhmä on aikaisempinakin eduskuntakausina nostanut esille myös vammaisasiamiehen roolin tärkeyden ja sen, että yhdenvertaisesti voisimme pitää huolta siitä, että kaikkien heidän, jotka eivät välttämättä itse pysty omia asioitaan niin pontevasti ajamaan, ääni kuuluu — ja juurikin sen takia tämä lausuma.

Toivon, että vanhusasiavaltuutetun toimenkuvasta tulee topakka, reipas ja rapsakka ja vanhusasiavaltuutettu tarttuu oikeasti niihin epäkohtiin, joita vanhustenhoitoon edelleen Suomessa liittyy. Kyseessä ei ole se, etteivätkö henkilöstö ja toimijat haluaisi tehdä työtänsä täysillä ja parhain voimin, kyseessä on usein se, että hoitoalalla on niin kiire ja niin paljon hoidettavia, myös hyvin raskaasti hoidettavia, että hoitajien aika ei tahdo riittää tähän toimintaan. Erityisesti se korostuu yöaikana, jolloin monesti hoitajia on vain yksi paikalla ja kuitenkin hoidettavia ja avustettavia on hyvin paljon. Nämä sanat sanon puhtaasti sydä-

Punkt i protokollet PR 81/2021 rd

mestäni. 15 vuotta yötyötä ikääntyneiden ja ikääntyneiden kehitysvammaisten parissa on näyttänyt sen, että kyllä myös yöaikaisia asioita pitää tuoda päivänvaloon. Tämän takia pidän erittäin tärkeänä tätä esitystä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edutaja Juuso, olkaa hyvä.

17.38 **Kaisa Juuso ps:** Arvoisa puhemies! Meillä on tässä yhteiskunnassa varmasti monia ryhmiä, joilla ei ole omaa edunvalvojaa. Vanhukset ovat heistä yksi ryhmä ja erityisesti muistisairaavat vanhukset.

Tätä vanhusasiavaltuutetun virkaa on odotettu pitkään. Nyt se on vihdoinkin tullut, ja perussuomalaiset iloitsevat siitä.

Kannatan edustaja Juvosen esittämää lausumaa.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Multala, olkaa hyvä.

17.39 **Sari Multala kok:** Arvoisa puhemies! Tämä on tärkeä esitys. Vanhusasiavaltuutettua on odotettu, ja kokoomus kannattaa vanhusasiavaltuutetun viran perustamista ja tehtävän perustamista, mutta toivomme, että tulevilla vanhusasiavaltuutetulla olisi myös valta puuttua epäkohtiin.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että vanhusasiavaltuutettu sijaitsisi oikeusministeriön hallinnonalalla Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteydessä. Kyseessä olisi ikääntyneiden oikeuksia edistäviä ja valvovia viranomaisia ja muita toimijoita täydentävä viranomainen. Vanhusasiavaltuutettu ei siis suorittaisi jälkikäteistä yksittäistapauksellista valvontaa eikä käsitteisi kanteluita.

Mielestämme järkevämpää olisi sijoittaa vanhusasiavaltuutettu Oikeusasiamiehen kanslian yhteyteen. Valtuutetun ja oikeusasiamiehen työ vanhusten oikeuksien edistämiseksi olisi toisiaan täydentävää. Valtuutettu voisi puuttua epäkohtiin ja tuoda niitä oikeusasiamiehen tietoon, jolloin oikeusasiamies voisi harkintansa mukaan ja toimivaltansa puitteissa ottaa niihin kantaa. Sijoittaminen mahdollistaisi Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian sekä Ihmisoikeuskeskuksen ikääntyneiden oikeuksia koskevan asiantuntemuksen ja ikääntyneiden oikeuksien valvontaan ja edistämiseen kohdennettujen resurssien maksimaalisen hyödyntämisen ja tukisi vanhusasiavaltuutetun yhteistyötä näiden toimijoiden kanssa. Yhteistyö olisi luontevaa, sillä oikeusasiamiehelle kuuluu nykyään myös vanhus-tenhuollon valvonta.

Ikääntyvä kansa tarvitsee vahvan toimivallan omaavan vanhusasiavaltuutetun. Jotta ikäihmisten oikeusturva toteutuu parhaalla mahdollisella tavalla, vanhusasiavaltuutetulla pitää olla myös toimivaltaa puuttua havaitsemiinsa epäkohtiin.

Arvoisa puhemies! Esitänkin vastalauseemme mukaisen lausumaehdotuksen: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää välittömästi valmistelun eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 197/2002 uudistamiseksi ja ryhtyy myös muihin tarvittaviin toimenpiteisiin vanhusasiavaltuutetun toimiston perustamiseksi Oikeusasiamiehen kanslian yhteyteen.”

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Laiho poissa. — Edustaja Sarkomaa, olkaa hyvä.

Punkt i protokollet PR 81/2021 rd

17.41 **Sari Sarkomaa kok:** Arvoisa herra puhemies! Kannatan edustaja Multalan tekeviä lausumaesityksiä.

Haluamme, että tämä vakava virhe korjataan, eli me emme halua jättää vanhusasiavaltuutettua ilman toimivaltaa puuttua räikeisiin epäkohtiin. Kannatamme vanhusasiavaltuutetun tehtävän perustamista, mutta haluamme myös huolehtia, että valtuutetulla on valta puuttua epäkohtiin. Tätä toimivaltaahan tässä lakiesityksessä ei vanhusasiavaltuutetulle ole luotu, ja se on vahva puute. Olisimme halunneet jo eduskuntakäsittelyssä korjata nämä puutteet, mutta esityksemme ei saanut enemmistön kannatusta, ja se oli todella vakava virhe. Mielestämme ne epäkohdat, joita vanhusten palveluissa on, vaativat vahvempaa puuttumista.

Vanhustenhuollossa hoitohenkilöstö tekee hyvää työtä. Tiedän sen itsekin, kun olen opintoni lääketieteellisessä tiedekunnassa rahoittanut sillä, että tein vanhustenhuollossa sairaanhoitajana yövuoroa, ja seuraan läheisiäni ja saan kansanedustajana paljon palautetta. Hyvää työtä halutaan tehdä ja tehdään, mutta meillä on paljon epäkohtia, joihin puuttumiseksi tarvitaan vahvempaa otetta. Monta kertaa ikäihmiset ja heidän omaisensa eivät uskalla valittaa, eivät halua antaa palautetta, koska arvostavat niin paljon kaikkea sitä apua ja tukea, mitä saavat. Epäkohtia on paljon. Kotiin saatavia palveluita ei ole riittävästi. Ympäri vuorokautiseen hoivaan on pitkät jonot. Moni muistisairas, todella huonossa kunnossa oleva, odottaa kuukausitolkulla, joskus vuositolkulla, eikä pääse ympärivuorokautiseen hoivaan. Ja mikä, arvoisa puhemies, on tärkeää nostaa esille: monet ikäihmiset kokevat tulevaisuutensa syrjityksi. Esimerkiksi sairauksien hoidossa koetaan ikäsyrjintää. On tärkeää, että on valtuutettu, jolla on myöskin toimivalta.

Tässä hallituksen esityksessä vanhusasiavaltuutettu seuraisi ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista, ja hänen tehtävänsä olisi tuoda havaintojaan ja ikäihmisten näkökulmaa keskusteluun ja päätöksentekoon — tämä on tärkeää, mutta toimivalta on kovin ohut ja riittämätön. Siksi noita edustaja Laihon pykäläesityksiä, joista täällä on äänestetty, ja nyt noita lausumia, mitä edustaja Multala nosti, todellakin kannatan hyvin vahvasti. Ja totean vielä, että kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä vanhusasiavaltuutetulla on todellakin oltava todellinen toimivalta puuttua epäkohtiin, ja siksi vanhusten oikeuksien valvonta ja edistäminen on mielestämme annettava eduskunnan oikeusasiamiehen erityistehäväksi ja vanhusasiavaltuutettu on sijoitettava eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian yhteyteen. Haluan tässä vielä sanoa, että eduskunnan oikeusasiamiehellä on todella laaja toimivalta, tiedonsaantioikeus, monipuoliset toimintatavat ja tehokkaat mahdollisuudet puuttua lainvastaiseen ja virheelliseen menettelyyn. Sitähän me tarvitsemme, kun me haluamme kitkeä ne epäkohdat ja vanhusten kaltoinkohtelun todellakin juurineen. Ja sen tässä totean, että eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan on lisätty määrärahoja ja noita tarkastuskäyntejä on voitu lisätä.

Kokoomuksen ollessa hallituksessa pidimme todella tärkeänä sitä, että vanhusten palveluita parannetaan, ikäihmisten kohtelu on oikeudenmukaista, mutta myöskin, että valvonta oikeasti toimii. Siksi toivon koko eduskunnan tukea kokoomuksen eduskuntaryhmän lausumiin. Jos nyt hyväksymme tämän vanhusasiavaltuutetun tehtävän, niin voisimme sitten edellyttää, että hallitus ryhtyisi valmistelemaan täydentävää lakiesitystä, jossa tulisi myöskin toimivaltaa ja pääsemme siihen, mitä kokoomuksen eduskuntaryhmä pitää tärkeänä: kaikkiin epäkohtiin puututaan ja ne kitketään todellakin juurineen. Ikäihmiset ansaitsevat inhimillisen ja hyvän kohtelun ja hyvät palvelut.

Punkt i protokollet PR 81/2021 rd

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Ledamot Löfström.

17.45 **Mats Löfström r:** Ärade herr talman! Den här propositionens syfte är att inrätta en självständig och oberoende myndighet som bevakar de äldres ställning och tillgodoser de äldres rättigheter inom alla sektorer av samhället och för fram sina iakttagelser och de äldres perspektiv i den samhälleliga debatten och beslutsfattandet.

De äldre är en växande befolkningsgrupp, och det finns många frågor av olika slag kring deras ställning och rättigheter. Det kan vara missförhållanden inom äldreomsorgen, men kan också handla om mycket annat, till exempel att säkerställa att den äldre befolkningen hänger med i digitaliseringen och att vi hjälper dem som har behov av det.

Ärade talman! Då jag talar med många äldre tycker en hel del att det går för snabbt, i synnerhet gällande digitalisering. Service flyttar till nätet, fysiska kontor läggs ner, det är till och med svårt att ringa till ett företag utan att först fastna med en robotröst eller i en chatbot. Till och med jag kan tycka att det är ganska frustrerande ibland. Vi måste säkerställa att alla i vår befolkning hänger med, i synnerhet också då staten och våra myndigheter digitaliseras. Här har jag stora förhoppningar på äldreombudsmannen, som SFP och svenska riksdagsgruppen aktivt arbetat för.

Ärade talman! Med det sagt så är det inte så att alla äldre behöver hjälp med digitalisering. Min egen morfar som är 89 år är kanske lika bra eller ännu bättre än mig på att använda Facebook. I remissdebatten nämnde jag den svenska bloggaren Dagny Carlsson, 109 år, som började blogga när hon var 100 år gammal. Så det finns fantastiskt många äldre som är jätteduktiga på digitala verktyg, men alla ska inte behöva vara som Dagny Carlsson. Alla ska inte behöva börja blogga när man är 109 år gammal eller över 100, utan vi måste se till att alla hänger med i utvecklingen, och också här har jag som sagt stora förhoppningar på äldreombudsmannen. — Tack.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia, ja käännös.

[Tulkki esittää puheenvuorosta suomenkielisen yhteenvedon]

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Laiho, olkaa hyvä.

17.50 **Mia Laiho kok:** Arvoisa puhemies! Vanhusasiavaltuutetun tehtävä on tärkeä, ja on hyvä, että se saadaan vihdoin aikaan. Vanhusten oikeuksien valvonnassa on paljon tekemistä. Viime vuosina on noussut epäkohtia liittyen esimerkiksi vanhustenhoivaan, mutta meillä on yhteiskunnassa paljon myös muita sektoreita, missä pitää huomioida vanhusten oikeudet ja mahdollisuudet käyttää palveluita yhteiskunnan täysimääräisenä jäsenenä myös silloin, kun ihminen ikääntyy. Tämä liittyy esimerkiksi digitaalisiin palveluihin: pankkipalveluihin, verotoimistossa asiointiin, terveystalveissa asiointiin ja muihinkin tällaisiin asioihin. Eli tämä on erittäin tärkeä tehtävä.

Sitten pitää olla myöskin valtaa puuttua niihin epäkohtiin, olla riittävää toimivaltaa puuttua ja myöskin viedä asioita eteenpäin. Pelkästään asioiden esille nostaminen ja niistä puhuminen eivät ole riittäviä. Sitä keskustelua yhteiskunnassa nousee esille, mutta meillä on oltava myöskin ihmisiä, jotka voivat niihin puuttua. Sen takia oltaisiin toivottu kokoomuksessa, että myöskin toimivalta olisi yhdistetty tähän tehtävään, ja nähtiin, että Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian yhteydessä synergiahyödyt oikeusasiamiehen kanssa,

Punkt i protokollet PR 81/2021 rd

läheisessä yhteistyössä hänen kanssaan, voisivat olla paras mahdollinen hyöty vanhusasiavaltuutetun tehtävässä. Niistä pykälistä onkin jo äänestetty, mutta koska ne eivät nyt täällä salissa menestyneet, niin ehdotamme lausumaehdotusta, että aloitettaisiin valmistelu eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain uudistamiseksi ja ryhdyttäisiin muihin tarvittaviin toimenpiteisiin vanhusasiavaltuutetun toimiston perustamiseksi oikeusasiamiehen kanslian yhteyteen. Edustaja Multala tämän jo toikin ryhmämme puolesta esille. Toivotaan tietenkin, että äänestyksessä tälle voitaisiin saada kannatusta ja saada myöskin toimivaltaa tähän vanhusasiavaltuutetun tehtävään tämän myötä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Tynkkynen, olkaa hyvä.

17.52 Sebastian Tynkkynen ps: Kiitoksia, arvoisa herra puhemies! Kannatan lämpimästi vanhusasiavaltuutetun viran perustamista. Monella suomalaisella on sellainen riittämättömyyden tunne ja olo siitä, että ei oikein pysty vaikuttamaan erilaisiin asioihin. Muun muassa vanhusten ongelmat on tällaisia, mitä jokainen suomalainen pystyy varmasti lähipiiristään näkemään mutta kokee, että miten sitä tavallisena kansalaisena saisi oikein näitä asioita edistettyä. Tällaisessa samanlaisessa tilanteessa itse olin tuossa muutama vuosi sitten, ennen kuin tulin tänne eduskuntaan valituksi, ja varmasti samassa tilanteessa oli myöskin kollegani Sanna Antikainen, jonka kanssa yhdessä päätimme, että vaikka me emme ole eduskunnassa, niin lähdemme vaikuttamaan sen puolesta, että Suomeen perustettaisiin vanhusasiavaltuutetun virka. Ja laadimme nykyisen edustaja Antikaisen kanssa kansalaisaloitteen tästä asiasta ja sitä kautta halusimme lähteä luomaan painetta siihen, että tällainen virka joku päivä Suomessa saataisiin perustettua.

Tämän meidän aloitteemme sisältö kuului tällä tavalla: ”Hallituksen on ryhdyttävä välittömästi valmistelemaan laki vanhusvaltuutetusta. Vanhusvaltuutetun on oltava lapsiasiavaltuutetun tavoin toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton. Vanhusvaltuutetun tehtävänä on yhteistyössä muiden viranomaisien sekä toimialansa järjestöjen ja vastaavien muiden toimijoiden kanssa edistää vanhusten edun ja oikeuksien toteutumista. Vanhusvaltuutetulla tulee olla oikeus saada tietoja viranomaisilta valvontatehtävänsä hoitamiseksi. Vanhusvaltuutetun tulee konkreettisin aloittein, neuvoin ja ohjein kehittää yhteiskunnallista päätöksentekoa vanhuksia koskevissa asioissa. Hyvinvointivaltion paras mittari on se, miten se pitää huolta heikoimmassa asemassa olevista. Hyvinvointivaltion rakentaneet ja nyt jo kunnioitettavassa iässä olevat ikäihmiset on jätetty heitteille. He ovat jääneet vaille ansaitsemaansa hoivaa. Lainsäädäntö laahaa perässä, ja yksityisille toimijoille valtavat mahdollisuudet avaavaa sote-uudistusta viedään vauhdilla eteenpäin, vaikka edes olemassa olevia puutteita ja laiminlyöntejä yksityisessä hoitobisneksessä ei ole laitettu kuriin. Suomeen tarvitaan tarkastusluonteisen valvonnan lisäksi myös asiantuntijaviranomainen, joka laittaa suoraan painetta päättäjiin roolistaan käsin, jotta vanhusten oikeudet turvataan.”

Arvoisa herra puhemies! On todella hienoa olla tässä tilanteessa, kun nyt tämä hallitus on päättänyt edistää tätä asiaa. En millään tavalla halua edustaja Antikaisen kanssa ottaa omiin nimiimme tätä vanhusasiavaltuutetun viran perustamista vaan tuoda esille sen, että kansalaisten tekemillä aloitteilla, suoran demokratian käyttämisellä, osaltaan voidaan yhteiskunnassa luoda ja edistää sitä ilmapiiriä, että nämä asiat etenisivät. Sitä, että jossain kohtaa tulee sitten se piste, että vallassa olevat päättäjät tekevät sen päätöksen, että nyt tälle asialle tehdään jotain, on aina edeltänyt se kuvio, että se paine on lähtenyt syntymään:

Punkt i protokollet PR 81/2021 rd

voi olla tällaisia suoran demokratian kautta tulleita kansalaisaloitteita, se voi olla keskustelua sosiaalisessa mediassa, se voi olla vetoamista kansanedustajiin. Nyt se paine on ollut niin kova, että tämä asia on lähtenyt liikenteeseen, ja tästä asiasta tahdon tätä hallitusta kiittää, että he tämän asian toteuttavat. Jokaiselle, joka pohtii, että ei voi vaikuttaa asioihin, jos ei ole kansanedustaja, sanon, että se ei pidä paikkaansa. Myöskin eduskunnan ulkopuolelta pystyy paljon vaikuttamaan erilaisiin asioihin.

Nyt kun muun muassa tämä vanhusasiavaltuutetun virka saadaan perustetuksi, niin uskon, että sitä kautta nämä ongelmat saadaan todella, todella näkyviin. Silloin tavallaan on semmoinen asiamies tai -nainen, joka koko ajan nostaa näitä asioita esille ja asettaa vastakkain, että nyt ei ole vaan riittävästi rahaa laitettu tähän näin ja siksi vanhukset joutuvat kärsimään tällaisissa, tällaisissa ja tällaisissa paikoissa. Silloin ehkä huomataan se, että ne yhteiset verorahat, mitä suomalaisilta kerätään ja esimerkiksi vaikkapa kehitysapuun tai maahanmuuttoon tai siihen tukipakettiin laitetaan, ovat jostain muualta sitten pois. Vanhukset ansaitsevat oman ihmisen ja viraston, joka sitten lähtee näitä heidän asioitaan tuomaan konkreettisesti esille ja pitämään ääntä heidän puolestaan.

Eli kannatan lämpimästi tätä viran perustamista. Kun asioita tehdään oikein ja tehdään hyviä esityksiä hallituksen toimesta, niin luonnollisesti siinä kohtaa myöskin hallitukselle kuuluu kiitos, joten kiitos sitten tästä.

Riksdagen avslutade debatten och avbröt behandlingen av ärendet.